

Bij gelegenheid dat hij zijn doctoraal examen had afgelegd. Hij heeft zijn examen als leraar afgelegd.

Wie voor die betrekking wenste te komen, moest eerst een examen ondergaan.

171. AFLEIDEN, BESLUITEN, OPMAKEN.

Door logische redenering van de ene gedachte tot de andere komen, een gevolgtrekking maken.

Afleiden drukt uit, dat het afgeleide meer het natuurlijk gevolg of het uitvloeisel is van de gegeven zaak of daad.

Besluiten is sterker en duidt aan, dat men uit verschillende oordeelvellingen een gevolgtrekking of een besluit maakt.

Opmaken verschilt van de beide vorige in zoverre dat het minder zekerheid geeft; in de spreektaal is het dan ook het meest gebruikelijke.

Wat heeft de kunst uit de Tragedie der Grieken als beginsel afgeleid? Hij leidde haar stilzwijgen af uit een gevoel van schuld.

Uit die verklaring besluit ik het volgende. Moet ik hieruit besluiten, dat het verzoek werd afgewezen?

Meent gij, dat gij uit het korte en krachtige gezegde van iemand opmaken kunt, wat zijn karakter is? Hij had een zilveren sigarenkoker, een zilveren potlood, een zilveren horloge, waaruit ik opmaakte dat hij een zilversmid was.

172. AFLEIDING, ONTSPANNING, VERPOZING, UITSPANNING, VERSTROOING.

Afleiding is een wending in de gedachtenloop, waardoor de aandacht van iets onaangenaams wordt geleid op iets dat de geest opgewekter stemt; ook iets dat iemand afleidt of ontspant van vermoeiende bezigheden.

Ontspanning duidt op de rust van de geest na de inspanning door de arbeid.

Verpozing heeft meer betrekking op het tijdelijke en aangename van de rust.

Uitspanning ziet vooral op het vermaak dat de afleiding meebrengt.

Verstrooiing onderstelt, dat men afleiding zoekt om zorgen te verzetten of onaangename gedachten te verdrijven.

Het scheen mij toe, alsof hij daardoor afleiding aan het gesprek wilde geven. Vermaak u eens goed : gij hebt ook wel eens enige afleiding nodig.

Op zijn gelaat ligt niet één trek van dat kwijnend genot, dat werkeloze rust tot zulk een weelderige ontspanning maakt. Zij had hare godsdienstplichten vervuld en zij mocht aan ontspanning denken. (SCHIMMEL)

Zij vonden aangename verpozing in de omliggende bossen. Tot verpozing van de geest.

In de vakantie zochten zij vooral uitspanning op den buiten.

Daarom wilt gij u zelf afleiding bezorgen; gij wilt u verwijderen, verstrooiing zoeken. Hij had reeds zoveel moeilijkheden tegengekomen; nu zocht hij verstrooiing, om zijn leed te vergeten.

173. AFLEIDING, STOORNIS.

Een voorval of bezigheid, waardoor iemand van iets afgetrokken wordt.

Afleiding drukt uit, dat de gedachte op iets anders gericht is dan op het werk, waaraan men bezig is.

Stoornis duidt iets aan, dat iemand de geregelde voortzetting van een werk verhindert.

Een opstel, onder veel afleiding vervaardigd.

De Raadpensionaris zweeg en de lezing werd zonder verdere stoornis ten einde gebracht. (DE BEAUFORT)

174. AFNEMEN, AFLEGGEN, AFZETTEN.

Een voorwerp, dat op een ander ligt of iets, dat zich aan iets anders bevindt, daarvan verwijderen.

Afnemen heeft de ruimste betekenis; het wordt niet alleen gezegd van voorwerpen die zich op een ander bevinden, maar ook van die, welke zich aan iets anders bevinden, b. v. aan de zij- of onderkant. Het beslist ook niets omtrent de wijze van wegnemen of de mate van krachtsinspanning.

Afleggen en **afzetten** worden alleen gebruikt van voorwerpen die zich op iets anders bevinden en dus eerst opgelicht moeten worden, voor ze weggenomen kunnen worden. Zij drukken bovendien uit, dat men het voorwerp, na het te hebben weggenomen, ergens neerlegt of neerzet.

Het kleed van de tafel afnemen. Het deksel van een doos afnemen. Hij wilde haar het masker met geweld afnemen.

Leg die boeken van de stoel af. De koster heeft in aller haast zijn kerk-gewaad afgelegd.

Hij zet de bril af en ziet de man strak naar de ogen. De visvrouw zette hare mand af.

175. AFNEMEN, AFZETTEN.

(van hoed, pet, muts, enz.)

Afnemen is alleen in de eigenlijke betekenis synoniem met **afzetten**. Dit laatste wordt uitsluitend gezegd van een werkelijk ontbloten van het hoofd, niet in figuurlijke zin.

Afzetten drukt uit, dat men het hoofddeksel ergens neerzet, terwijl men het bij het blote afnemen in de hand blijft houden. **Afzetten** drukt dus de bijgedachte uit van een zekere zucht naar gemak : men zet de hoed af, wanneer men het lastig vindt die op het hoofd te houden; wie zijn hoed afgezet heeft, zet hem weer op, wanneer hij vertrekt of als hij koude of tocht voelt.

Men **neemt** de hoed af, als een bewijs van achting of eerbied; men dekt zich weer zodra de persoon, wie men achting betoonde, zich heeft verwijderd.

Hij neemt voor niemand de hoed af. De oude man deed met zijn stramme hand enige moeite om zijn slaapmuts af te nemen.

De lucht was warm, en het jonge meisje had haar tuinhoed afgezet. Een wakkere knaap! zei de pelgrim, terwijl hij zijn brede hoed afzette.

176. AFNEMEN, VERMINDEREN.

Minder worden in omvang, aantal, hoedanigheid, kracht of bloei. Bij **afnemen** denkt men alleen aan de werking, die op het ogenblik plaats heeft.

Door de comparatief, welke ten grondslag ligt aan **verminderen**, wordt uitgedrukt dat de toestand, waarin iets verkeert, vergeleken wordt met een vorige toestand.

Tegenover **afnemen** staat **toenemen**, tegenover **verminderen** staat **vermeerderen**.

Synoniemen

VOORBERICHT

Synoniemen zijn niet alleen gelijkbetekenende woorden, die elkaar volkomen dekken en dan ook in alle omstandigheden onverschillig kunnen gebruikt worden, maar vooral zinverwante woorden, d. w. z. woorden die veel overeenkomst hebben in de betekenis, die ook wel een hoofdbegrip met elkander gemeen hebben, maar die zich toch door een grotere of kleinere wijziging der betekenis onderscheiden, zodat men niet het ene woord voor het andere kan gebruiken.

Slechts zelden drukken twee woorden volkomen dezelfde gedachte uit en men zal dus begrijpen, dat de kennis van de synoniemen een belangrijk onderdeel vormt van de taalstudie, met het oog op het juist en van pas gebruiken van de woorden.

Nochtans zijn in onze taal slechts weinig werken hierover verschenen. De belangrijkste uitgaven op dit gebied waren het thans verouderde « Woordenboek der Nederlandsche Synoniemen » door Weiland en Landré ('s Gravenhage, 1821) en het « Handwoordenboek van Nederlandsche synoniemen » door J. Hendriks (Tiel, 1883), dat beknopt maar duidelijk een groot aantal synoniemen behandelt.

Bij de samenstelling van dit werk hebben wij dit laatste dan ook vaak geraadpleegd, evenals het groot Nederlands Woordenboek door de Vries en te Winkel, dat de juiste betekenis der woorden in al hun schakeringen weergeeft.

Wij zijn er ons wel van bewust, dat een werk als dit onvolledig en onvolmaakt is, maar hopen toch eenmaal de volledigheid te benaderen. Daarom doen wij een beroep op de gebruikers van dit werk, om ons hun opmerkingen te willen medelen, opdat in een latere druk eventuele aanvullingen en verbeteringen kunnen opgenomen worden.

J. CAUBERGHE

nederlandse taalschat

NEDERLANDSE TAALSCHAT

SPREEKWOORDEN
SPREEKWIJZEN
SYNONIEMEN
CITATEN

BREPOLS

BREPOLS

